

ומשמע שאם נמצא כבן שנתיים, יש לחוש לחטאת, ואין דנים כאן משום 'ספק ספקא', שמא בן שנה שמא בן שנתיים, ואפילו בן שנה, שמא שלמים ולא חטאת — שאין זה נחשב 'ספק ספקא' אלא שם אחד הוא, האם זה הוא חטאת אם לאו, הגם שמסתבר יותר שאינו חטאת.

ובמשך חכמה (ויקרא ה, ו) כתב (עפ"י הגמרא רפ"ג דבכורות) שכבשה [שלא כעז] אינה יולדת תוך שנה. [ובזה הסביר את משמעות השם 'כבש' — שהוא רק בתוך שנתו הראשונה, שעדיין כלי ההולדה כבושים בקרבו. ובה פרש את שינוי שם 'כבש' ו'כשב' בתורה, ע"ש דברים נחמדים]. וכאן הכוונה שמצאה מעוברת, הרי ודאי עברה שנתה. ואילו בגמרא בזבחים מדובר בזכר. בזה הסביר דברי חנניא בן חכינאי 'עז בת שנתה לחטאת' (ע' רש"י) — כוונתו, שהעז, אף כי מעוברת היא — יש להסתפק בה בחטאת, כי העז יולדת בת שנתה.

— ואין חוששין שמא אבדה כשהיתה בת שנתה ורק עתה נמצאה, כי מסתמא סמוך לאיבודה נמצאה ('שיטה לא נודע למי').

'כונסה לכיפה...' — כדי שלא תתערב באחרים ותאסור את כולם אפילו הם אלף (תורי"ד עפ"י זבחים ע:).

דף נו

סיכומי שיטות

לקחת בהמה ושאר דברים ממעות מעשר שני; קידושין במעות מעשר שני — סיכום הסוגיא, לשיטות רש"י והתוס'.

חילול מעשר שני על בהמה טהורה
אין מחללין מעשר שני על בהמה. ואין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני מחוץ לירושלים, אפילו היא ראויה להקרבה.
רש"י כתב שני טעמים: משום וצרת הכסף — הקפידה תורה לחלל על כסף שיש בו צורה דוקא. ועוד, שמא תכחיש בטורח הדרך. והתוס' פרשו משום גזרה שמא יגדל עדרים עדרים. וגזרו זכרים אטו נקבות. ולרבי מאיר (בסוכה מ:) לא גזרו ולכך מותר לדבריו ליקח זכרים.
אם המטבעות שבאותו מקום אינם יוצאים בירושלים, אפשר שהתירו לו לקחת בהמה במקומו כדי להעלותה לירושלים ולהקריבה (תוס' סד"ה במזיד, עפ"י ב"ק צז: ותוס' שם בתירוץ השני).

עבר וחילל; אם הבהמה ראויה להקרבה — החילול חל, ויעלנה לירושלים ויאכלנה בתורת שלמים. ואם לאו, כגון שהיא בעלת מום, או שחילל על חיה — אין החילול חל. לחכמים בין בזכרים בין בנקבות ולרבי מאיר — בנקבות בלבד, כאמור (תוס' ד"ה אין וד"ה במזיד עפ"י התוספתא).

חילול על בהמה טמאה ושאר דברים
בהמה טמאה שאינה ראויה לאכילה, וכן עבדים וקרקעות — אינם ראויים לחילול מעשר שני, אף
בדיעבד.

והוא הדין לכל דבר שאינו ראוי למאכל או לשתייה וסיכה, כגון כלים ובגדים. כן כתב הרמב"ם
(מעשר שני ג, ט). ומשמע מדבריו שאסור מדאוריתא. וכן דעת כמה ראשונים. וצדדו שמחלוקת תנאים
יש בדבר, האם מותר ליקח כסות וכלים לצורך החי אם לאו. (וע' ר"ש מעשר שני ה, יב; רמב"ן וש"ר
ביבמות עד; תוס' ע"ו סב.). ואילו התוס' בכמה מקומות (ביבמות עג. ד"ה נכסי. וכן בתורא"ש שם וכאן; תוס'
ב"מ נג.) צדדו שחפצים שלצרכי האדם כגון בגדים וכד', אינם אסורים אלא מדרבנן, ומדאוריתא אין
איסור אלא בלקיחת תכריכין למת.

לקיחת בהמה טהורה ממעות מעשר שני —
אם בשוגג, שלא ידע שהן מעות מעשר — הרי זה מקח טעות, שהרי הלוקח אינו חפץ לטרוח
להעלות הבהמה ולאכלה בירושלים.

ואם במזיד; אם היתה דעתו להעלות הבהמה לירושלים ולהקריבה שלמים, כדרך כל בהמות הניקחות
מכספי מעשר שני — המקח קיים, ותעלה ותאכל.

ואם היה בדעתו לאכול הבהמה מחוץ לירושלים, שלא כדינה (רש"י), או [כן פרשו התוס' ועוד
ראשונים] שאמר למוכר שאינו מחלל את קדושת המעות על הבהמה, אלא יישארו המעות בקדושתן
והבהמה תשאר חולין כשהיתה — קנסו להחזיר המקח, ויחזרו דמים למקומם.

ולאחר שמחזיר הדמים למקומם ובטל המקח, ממילא בטל החילול. המעות נשארות בקדושתן והבהמה נשארת חולין. כן
כתב מהרש"ל (על תד"ה מסתברא). אך לכאורה זה רק אליבא דרש"י, אולם מדברי התוס' שהקשו על פרש"י כיצד משום
קנס עוקרים דבר מהתורה, משמע שאינם סוברים כן, שהרי לפי דעה זו אין כאן עקירה כלל, כי מדין הפקר בית דין
הפקר ביטלו המקח. (וע' מהרש"א ומהרש"ל על תד"ה במזיד).

ובאופן השני, שפירש למוכר שהמעות לא יתחללו, ודאי המעות קודש והבהמה — חולין.

ואם המוכר ברח ואינו לפנינו לקונסו — יאכל הלוקח כנגדן. יקח מעות משלו ויאמר, כל מקום
שהמעות ביד המוכר — יהו מחוללות על אלו, ויעלם ויאכלם בירושלים. (כך מתבאר מתוך דברי הגמרא.
וכן מפורש במאירי. ולפירוש ריב"א, אין החילול הוה חל, מפני שמעות המוכר אינן ברשותו לחללן [והלכה כרבי יוחנן
(בב"ק טט), שאי אפשר לחלל דבר שאינו ברשותו — דלא כ'צנועין'], אלא קנס הוא שקנסו ללוקח ולעולם המעות
קדושים ביד המוכר).

מבואר בגמרא דקנסינן למוכר משום 'דחורא גנב', הגם שהלוקח נתכוין להוציאה לחולין וראוי גם הוא לקנסו. ויש לעיין
במקרה שהמוכר לא ידע שהן מעשר ולא עבר בזדון, שלכאורה נראה לקנסו את הלוקח.

ואין להקשות אם כן מדוע הוצרכו להעמיד הא ד'אין לוקחין בהמה טמאה/ בברח, ולא העמידו כגון שהמוכר לא ידע
שהמעות מעשר שני — הא בורכא, שהרי שם אם לא ידע הוי מקח-טעות, כיון שלא חל הפדיון על בהמה טמאה, והמעות
נשארו בקדושתן, ודאי אינו חפץ לקבל מעות של מעש"ש, הלכך ודאי מדובר שידע. אך במוכר בהמה טהורה שהמעות
נתחללו על הבהמה, נראה לכאורה שאין זה מקח טעות מצד המוכר, ואף על פי שנעשה איסור על ידו, ואילו היה יודע
לא היה מוכר בעבירה. מ"מ בדיעבד ניחא ליה, כשם שבקדושין אף כי אסור לכתחילה לקדש בהן, לא אמרו שמשום
כך הוי קידושי טעות — לדברי רבי ירמיה (לעיל נג.).

ואולם הריטב"א כתב להדיא שכשהמוכר לא ידע הרי זה מקח-טעות. אך נראה מדבריו שהוא מפרש שהלוקח רצה שלא

תחול על הבהמה קדושה אלא יישארו המעות בקדושתן (בדומה לפי' התוס'), ולכן מובן דהוי מק"ט, כי קיבל מעות מקודשין, אולם לרש"י אין נראה כן. תדע, שאם לא כן היה רש"י יכול לפרש ה'במה דברים אמורים' גם על שוגג, ולא היה נצרך לדחוק דאמיד בלבד קאי, וכדרך שפירש הריטב"א, דקאי על שגגת המוכר — אלא משמע שבאופן זה קנסו את הלוקח שיאכל כנגדן.

לקיחת בהמה טמאה

בשוגג — הרי זה מקח טעות. במזיד — יחזרו דמים למקומם, משום קנס. ברח המוכר — יאכל הלוקח כנגדן. ונחלקו ריב"א ור"מ (בתד"ה מתקף), האם חילול זה חל, משום 'זכין לאדם', או אינו אלא קנס, והמעות שאצל המוכר — בקדושתן עומדות.

קידושי אשה במעות מעשר שני

לדעת רבי מאיר שמעשר ממון גבוה הוא — אינה מקודשת. לדעת רבי יהודה — בשוגג אינה מקודשת, לפי שאין האשה רוצה, או אין שניהם רוצים (כדלעיל ג:). במזיד — בסתם אשה, קנסו שיחזרו דמים למקומם. ובאשה חבירה שיודעת שהמעות בקדושתן ותעלם לירושלים — לא קנסו.

ציונים וראשי פרקים לעיון

(ע"ב) 'המקדש בערלה, בכלאי הכרם... אינה מקודשת' — שני טעמים נאמרו על פסול הקידושין באיסורי-הנאה; א. אין לאיסורי-הנאה ערך ממוני, וכעפרא בעלמא הם. ב. אין עליהם בעלות, ואינם חשובים כשלו.

[וכבר דנו ראשונים ואחרונים האם איסור"ג הנם כהפקר שאין עליהם בעלות כלל, או שמא הם שלו אך אינם ברשותו, שאין לו יכולת שימוש והקנאה וכד'. ע' ר"ן נדרים (מז); ריטב"א סוכה; שו"ת הרישב"א (תרב); קצות החושן (תו,א); אבני מילואים (כח); נתיבות המשפט (ערה; רסב,ג); מחנה אפרים (זכיה מהפקר ד); חתם סופר (או"ח קפ); בית הלוי (ח"א מה); פרי יצחק (ח"ב טו); עונג יום טוב (לב ד"ה ולפי, ואילך); משיב דבר (ח"ב עד וח"ה יב); קהלות יעקב (נדרים כח ופסחים ב); אילת השחר (ב"ק כ:). וע"ע במובא בפסחים ו נדרים מז כריתות כד]. התוספות דנו מדוע השימוש שלא כדרך הנאתן שהוא מותר, אינו שווה ערך ממוני, ותתקדש לו משום אותו שימוש. ובבית מאיר העיר שאמנם מצד נידון השווי הממוני יש לשאול כן, אך הלא טעם נוסף שייך כאן — משום חסרון בעלות, וכנ"ל.

וכבר נחלקו הראשונים, האם בשלא כדרך הנאתן מותר לכתחילה כדעת התוס' כאן (ע' מרדכי פסחים כד; תוס' שם כו. ד"ה שאני כט: סד"ה אין [וקובץ ענינים]; משל"מ ושעה"מ — יסודי התורה ה; בהגר"א יו"ד קנה; חזו"א או"ח קטז,ז) או אסור הדבר מדרבנן, ולכך אינה מקודשת, וכדין המקדש באיסורי הנאה דרבנן (רמב"ן רשב"א ועוד — כאן ובפסחים כד; תוס' שבועות כב; וע"ז יב; בהגר"א יו"ד קנו,כב; ש"ך קנה סקי"ד). ויש אומרים אפילו מדאורייתא אסור אלא שאין לוקין אלא בכדרכם (ע' מגיד משנה ולחם משנה — מאכלות אסורות ח,טו; ארחות חיים — יין נסך ד; משנה למלך — יסודי התורה ה,ה; שאגת אריה — עד. וכתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג פג,ד) שזה רק כשעושה מעשה בגוף האיסור ומכלה הדבר בשימושיו). וע' פרטים נוספים ביוסף דנת פסחים כד, בשאלות ותשובות לסיכום.

עוד דנו הראשונים, מדוע לא תתקדש מפני שוויות האפר המותר באיסורי הנאה הנשרפים (משנה סוף תמורה); יש אומרים שמדובר שאין באפר כדי שיהיה פרוטה. ויש אומרים שהאפר דבר אחר הוא וכעת אינו בעולם הלכך אי אפשר לקדש בו עתה. — ע' רשב"א; תוס' פסחים כט: פני יהושע; שערי ישר א, ט; ו, יז; חזו"א מ, יב; קהלות יעקב מג. ועוד דנו רבות בספרי האחרונים בענין זה. וע"ע במצוין ביוסף דעת נדרים פה ובכורות ט.

'מכרן וקידש בדמיהן — מקודשת' — אבל לכתחילה אין לקדש בחליפי איסורי הנאה, כמבואר במסכת נדרים (מז:). שחליפי איסורי הנאה אסורין לכתחילה לו עצמו (ר"י הזקן). ואיסור זה מדרבנן הוא, גזרה משום הנאה באיסור עצמו, או משום שנמצא נהנה באופן עקיף מהאיסור. (ע' רא"ש ור"ן כאן; מתנה אפרים — מאכלות אסורות ה, טז).

ואף שהדבר אסור לו בהנאה, אם קידש — מקודשת, כי מכל מקום היא קיבלה מידו דבר השווה לה פרוטה, שהרי רק לו עצמו אסור להנות ממנו, ולא לאחרים. (עפ"י ר"ן ומאירי. ומכאן דן המשנה למלך (אישות ה, א) אם צריך שהוא משלו יתן שוה-פרוטה, או די שהיא קבלה ש"פ. וצוין לעיל בדף ז: ע"ש. וע"ע: שער המלך אישות ה, ב; ו; אפיקי ים ח"א טז; שערי ישר א, י, ג, כה).

ומרש"י במסכת עבודה זרה (נד: ד"ה למעוטי) מבואר שאף על פי ששאר הנאות אסורות מחליפי איסורי הנאה — קידושין שאני, אם משום שלא אסרו אלא בדבר הניכר והנראה, כגון ליקח בהם פירות וכלים, אם משום מצות פריה ורביה.

ולתרמ"ם שיטה אחרת בדין חליפי איסורי הנאה, ובבאור הסוגיא בנדרים — ע' בהל' מאכלות אסורות ה, טז; שו"ת הרשב"ש תרי"ד ע"ד כתב שם כל מאכל; שער המלך — יסודי התורה ה, ח; שערי ישר ה, כ. וע' יוסף דעת נדרים מז.

— קיימא לן שהמקדש בגזל, קודם יאוש בעלים — אינה מקודשת. והלכך צריכים אנו להעמיד כאן באופן שאין במכירת האיסורין הללו, משום מקה-טעות, כגון שהמוכר ידע על כך, שאז נחשבים המעות מתנה. או כשקנה מגוי.

ובתלמוד ירושלמי למדו מכאן שהמקדש בגזל — מקודשת. אך אנן לא קיימא לן כן, כאמור. ולולא דברי הירושלמי היה אפשר לומר שאין כאן גזל, ואף אם יש כאן מקה-טעות, אין זה אלא חיוב לשלם מביתו אבל אותן המעות שקיבל הלא ניתנו לו להוצאה. (רא"ש ור"ן. וכן צידד הרשב"א בשיטת תלמוד דידן). ועוד יש לומר שהתנא סובר סתם גזלה יאוש בעלים הוא. (עפ"י רשב"א. וע"ש שהלוקח לא ידע שהם איסור"נ. וצ"ב מדוע אין נידון זה תלוי בשאלת יאוש שלא מדעת).

זאימא הני מילי היכא דבדק צור ושחט בה, דמיחזי כסקילה, אבל שחטיה בסכין לא? — מידי סכין באורייתא כתיב! ועוד תניא בכל שוחטין בין בצור... — ע' רש"י. ויש לפרש השאלה והתשובה בדרך זו: בשאלה סברנו ששחטה בצור, הגם שמתרת את הבשר לאכילה שהרי אין כאן נבלה, מכל מקום שם 'סקילה' עליה, כי סוף סוף מיתתה נעשית באבן. ולכן יש לדרוש את הכתוב על אופן שכזה בלבד. ותרצו, כיון שגם זו שחטה כשאר שחטות, אין שם 'סקילה' עליה. (ע"ע בריטב"א ובאילת השחר).